

Ministerie van Defensie
Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Natuur en Milieu Overijssel
Aan de Stadsmuur 79-83
8011 VD Zwolle

info@natuurenmilieuoverijssel.nl
www.natuurenmilieuoverijssel.nl

TEL 038 – 425 09 60

Kenmerk 33/25/LH/LH

Datum 08-07-2025

Onderwerp Zienswijze Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en bijbehorende MER

Geachte heer/mevrouw,

Op 28 mei heeft u het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) en de bijbehorende MER-rapporten met bijlagen en aanvullende studies gepubliceerd. In deze brief geven wij graag aan wat onze zorgen zijn, waarop deze gebaseerd zijn en wat wij van de Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en Duurzaamheid vragen.

Natuur en Milieu Overijssel is de milieuorganisatie die zich in Overijssel inzet voor een gezond leefmilieu, een rijke natuur en een mooi landschap. Wij behartigen het belang van natuur en milieu in provincie Overijssel. Wij nemen het initiatief in het streven naar een duurzame samenleving, waarin de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet beperkt worden door ons huidige handelen. Wij stimuleren overheden, bedrijven en burgers om hieraan een bijdrage te leveren. Bovendien verbinden wij ons met vrijwilligers en organisaties die dezelfde doelen nastreven en ondersteunen hen daarbij. In onze reactie beginnen wij met enkele algemene noties waar deze effect hebben op natuur en leefomgeving in Overijssel, waarna wij ons beperken tot de onderdelen van het NPRD zover die in onze provincie geprojecteerd zijn.

Wij delen graag onze zorgen en bedenkingen bij de NPRD en bijbehorende MER-rapporten met u;

1. Uitbreiding defensie mag niet ten koste gaan van natuur

De natuur staat onder druk. Veel natuurgebieden en ecosystemen kampen met achteruitgang en verlies van biodiversiteit door factoren zoals stikstofuitstoot, verdroging, bodemuitputting, vervuild water en klimaatverandering. Ook de ruimtelijke claims door groei van woningen, wegen en bedrijventerreinen leidt tot verdringing van natuur(gebieden) en biodiversiteit. Wij maken ons zorgen om de impact die de uitbreiding van defensie heeft op de Overijsselse natuur en het landschap; De ruimtelijke verdringing van natuur en landschap, de verstoring van vogels en vluchtdieren, en de stikstofdruk op gevoelige habitats. Ruimtelijke ontwikkelingen en uitbreiding van defensieactiviteiten mogen niet ten koste gaan van natuur en landschap. Wij verzoeken u zorgvuldige en gebiedsspecifieke afwegingen te maken in het beschermen en versterken van de unieke natuur in Overijssel.

2. Ontwikkel munitiedepot Staphorst natuurinclusief, rekening houdend met beschermde soorten

Defensie heeft de behoefte aan uitbreiding van munitiedepots in Nederland. Als voorkeurslocatie heeft defensie (uitbreidings)plannen gepresenteerd voor een munitiedepot in Staphorst. Wij maken ons zorgen over de impact van het munitiedepot. Circa 70% van de beoogde voorkeurslocatie ligt binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). NNN is een netwerk van gebieden in Nederland, waardoor natuurgebieden met elkaar worden verbonden en minder kwetsbaar zijn voor verstoringen en biodiversiteit wordt verhoogd. NNN is cruciaal voor het behalen van natuurdoelen in Nederland.

Het beoogde munitiedepot Staphorst is beoogd binnen – bijna 60 hectare – NNN en landschapselementen. Het plangebied is gelegen in de natuurtypes droog bos met productie (N16.03), houtwal en houtsingels (L01.02), en een stuk met de ambitie voor uitbreiding van droge heide (N07.01). Het gebied kent een hoge soortendiversiteit van circa 400 tot 500 soorten en 41 tot 50 rode-lijst soorten per km². Hiervoor wordt in de MER gesproken over een compensatie met kwaliteitstoeslag in hectares. Wij willen u erop wijzen dat compensatie en mitigatie niet enkel gaat om arealen, maar juist ook om kwaliteit en het versterken en herstellen van **samenhang** en **verbindingen** van natuur. We verzoeken u daarom om middelen te reserveren voor *ruimhartige* compenserende en mitigerende maatregelen voor soorten en gebieden, waarmee areaalverlies en verlies aan samenhang effectief gecompenseerd worden en zelfs een plus op natuur gerealiseerd kan worden. Wij vragen u bovendien om de compenserende en mitigerende maatregelen te concretiseren en, waar mogelijk, onderdeel te maken van het NPRD.

Het natuurgebied wordt door veel verschillende soorten gebruikt als verblijfplaats of leefgebied, zoals vogels, zoogdieren, amfibieën, reptielen en insecten. Wij maken ons dan ook zorgen over de locatiekeuze zo dicht op een gebied met zoveel bijzondere én kwetsbare soorten. In de directe omgeving van het plangebied komen met zekerheid de wespendif, bosuil, vleermuis en das voor. Daarom is gedegen onderzoek naar kwetsbare soorten noodzakelijk. Wij verzoeken u om te onderzoeken of met aanpassing van de plannen en/of compenserende maatregelen de functionaliteit van het gebied zoveel mogelijk behouden kan blijven. Op die manier wordt verstoring en stress voor de beschermde soorten tot een minimum beperkt bij de aanleg en ingebruikname van het depot. Als compensatie toch noodzakelijk is, verzoeken wij u om niet enkel naar de habitats te kijken voor compensatie maar ook rekening te houden met het specifieke leef-, broed- en foerageergebied van de verschillende aanwezige beschermde en rode-lijst soorten.

De uitbreiding van het munitiedepot kan niet alleen leiden tot een negatieve impact op natuur, maar kan ook benut worden voor natuurinclusieve, water- en biodiversiteitspositieve ontwikkeling. Door klimaatadaptieve inrichting van het terrein, het versterken van natuur en groenblauwe verbindingen, het toepassen van de beginselen van Basiskwaliteit Natuur, en het uitbreiden van de ecologische waarde van het gebied kan de ontwikkeling van het munitiedepot ook de natuur en het landschap versterken.

3. Bescherm Natura 2000-gebied Rijntakken

De voorkeurslocaties voor helikopterlandingsplekken in Olst-Welsum en de Zande bevinden zich in het Overijsselse deel van Natura 2000-gebied Rijntakken. Uit het planMER blijkt dat er op dit moment bij effectenbeoordeling van locatie-alternatieven op natuur niet bekend is om welke soorten en leefgebieden het precies gaat. Er wordt aangegeven dat pas bij de vergunningaanvraag nader soortenonderzoek nodig is.

Wij maken ons zorgen over de impact die de helikopterlandingsplaatsen van Defensie hebben op aanwezige (beschermde) natuurwaarden. De Zande is begrensd als Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn gebied. De helikopterlandingsplek lijkt ingetekend in het gebied waar zich habitatype H6510A glanshaverhooiland bevindt. Dit is een kwalificerend habitatype met een uitbreidingsdoelstelling in oppervlakte en kwaliteit. De Zande valt bovendien in de 'zone ondernemen met natuur en water buiten NNN'. Olst-Welsum is grotendeels begrensd als Vogelrichtlijn en deels als Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn gebied. De helikopterlandingsplek lijkt ingetekend op het habitatype Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen). Hiervoor geldt een instandhoudingsdoelstelling met verbetering van kwaliteit. Grenzend aan de landingsplek ligt een gebied waar een ontwikkelopgave geldt. Olst-Welsum valt bovendien in de 'zone ondernemen met natuur en water buiten NNN'.

Helikopter vlieg/ vluchtbewegingen werken verstorend voor de aanwezige soorten in het gebied, voornamelijk voor vogels¹ en vluchtdieren. Het is van belang dat er een ruim onderzoeks- en maatregelgebied wordt bekeken waarin nesten, foerageergebieden, rustplekken en trekroutes worden beschouwd in een ruim gebied rondom de landingsplekken om ook de impact van laagvliegen voor landing en na opstijging in kaart te brengen. Ook is het belangrijk om te onderzoeken wat de invloed van geluid op vogels is. Wij verzoeken u om de impact van vliegbewegingen voor helikopterlandingsplaatsen de Zande en Olst-Welsum verder in kaart te brengen voor het bepalen van gepaste mitigatie en compensatie maatregelen, zoals het volledig inperken van vliegbewegingen in het vogelbroedseizoen en ten tijde van vogelmigratie. Ook mogelijke cumulatieve effecten moeten onderzocht worden in de planMER en passende beoordeling.

4. Houdt rekening met verstoring van vogels en landdieren door geluid bij laagvlieggebieden helikopters en cargo drones

Defensie heeft behoefte aan meer ruimte en diversiteit in laagvlieggebieden voor een structurele toename van het aantal helikopterbewegingen. In Overijssel ligt een bestaand laagvlieggebied B7 en een nieuw aangewezen laagvlieggebied N5. Ook heeft defensie behoefte aan corridors voor onbemande cargodrones vanaf vliegbasis Deelen naar, onder andere, vliegveld Twente.

Laagvliegen met helikopters en het vliegen met cargo drones leidt tot verstoring van leefgebied van (beschermde) soorten, voornamelijk vogels en vluchtdieren. Verstoring van laagvliegende helikopters en cargo drones kan optreden door geluid, trillingen en visuele verstoring. Voor de impact op vogels, in welke mate trek- en broedvogels gevoelig zijn voor verstoring door helikopters en drones, wordt gebruik gemaakt van de windenergie gevoeligheidskaarten van SOVON ([link](#)). Deze kaarten zijn gemaakt voor de gevoeligheid voor (immobiele) windturbines. Wij vragen ons sterk af of deze kaarten geschikt zijn ter onderbouwing van de impact van laagvliegende helikopters, en verzoeken u dit nader te onderzoeken.

Het bestaande laagvlieggebied B7 ligt boven de Natura 2000-gebieden Sallandse Heuvelrug en Boetelerveld. Hier worden als verstoringsgevoelige soorten de nachtzwaluw en de rootborsttapuit genoemd. Het nieuw aangewezen laagvlieggebied N5 bevindt zich boven de Overijsselse Natura 2000-gebieden Rijntakken en Buurserzand & Haaksbergerveen. Als verstoringsgevoelige soorten zijn hier de grutto en wespandief benoemd. Landdieren worden hierbij achterwege gelaten. De aangewezen laagvlieggebieden B7 en N5 liggen ook gedeeltelijk boven Natuurnetwerk Nederland. De cargo drones corridors zijn ingetekend rondom de vliegbasis Twente, waar trekvogels voorkomen die zeer gevoelig zijn voor verstoring. Wij maken ons zorgen over de verstoring (beschermde) soorten binnen en buiten de natuurgebieden.

¹ [Helikoptertellingen Oostvaardersplassen verstoren vogels | Vogelbescherming / Hoeveel last hebben vogels van vliegtuigen? | Sovon / HVJ2004052003003.pdf](#)

U geeft aan dat het nog niet bepaald is of er beperkingen plaats gaan vinden in de voor vogels gevoelige gebieden. Wij verzoeken u met klem om voor het (laag)vliegen van helikopters en cargo drones mitigerende maatregelen te nemen waaronder niet vliegen tijdens broedseizoen van vogels, het paarzeizoen en voortplantingsseizoen van landdieren, en tijdens de vogeltrekpieken in het voor- en najaar.

5. **Draag bij aan de afname van stikstofdepositie**

De natuur en biodiversiteit staan onder druk. Uit de natuurdoelanalyses van de provincie uit 2023 blijkt dat de natuurdoelen voor een groot deel van de Natura2000-gebieden in Overijssel niet gehaald worden. De nieuwe helikoptervluchten, cargo drones vluchten en helikopterlandingsplaatsen leiden tot extra stikstofbelasting in Overijssel. De corridors gaan in alternatief 2 en alternatief 2 respectievelijk over 63 kilometer en 32 kilometer stikstofgevoelige habitats. Op dit moment ontbreekt er een structurele aanpak gericht op natuurherstel en stikstofreductie. Zonder zo'n gedegen aanpak kan het niet mogelijk zijn om met het NPRD de stikstofdepositie in de atmosfeer ook maar enigszins te verhogen. Wij verzoeken u om met uw programma een robuuste bijdrage te leveren aan natuurherstel en stikstofreductie in Overijssel en Nederland.

Wij zijn graag bereid deze zienswijze nader toe te lichten. Voor vragen naar aanleiding van deze brief kunt u contact opnemen met mevrouw L.E. Huiberts.

Met vriendelijke groet,

Andrea Kuiper-Vos

Directeur-bestuurder Natuur en Milieu Overijssel